

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Qvaestio IV. De præceptis Decalogi in singulari.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

QVÆSTIO III.

DE PRÆCEPTIS DECALOGI in singulari.

San. Thom. 2. 2. quæst. 1.

ARTICVLVS I.

Vtrū præcepta decalogi sint præcepta iustitiæ.

Quæstioni præcedenti, qua de mandatis Decalogi in genere disserterum est hanc quartam subnectendam duximus de singularibus præceptorum in particulari, ut de eorum cognitione nihil amplius de sideretur. Nam species, & individua suo generi supposita lucidiora sunt. Quamobrem eandem rationem ex S. Tho. 2. 2. q. 122. nepe postrema de iustitiâ, huc accersuimus. Decalogus etenim quatenus pars est veteris legis, ad legem tractatum in cõi attinet; quem diuis Thom. 1. 2. collocauit. Quatenus vero ad iustitiâ spectat, in 2. 2. in particulari tractatur. Nos vero propter innatam affinitatem, quam species habent & genus, simul ambas coniunximus. Igitur quamuis superiori ratione satis hoc fuerit inculcatum, nihilominus quia hic proprius est locus, quaeritur primò, vtrū cuncta præcepta decalogi partes sint speciesque iustitiæ; Et arguitur a parte negatiua. Propositum legislatoris (vt Arist. 2. & 5. Ethic. auctor est) huc fertur, vt ciues faciam bonos, hoc autem perficere nequit, nisi omnium illos uirtutum officijs imbuat, ob id enim dictum est de uariis uirtutibus præcipere. Decalogus ergo qui totam legem complectitur non solius iustitiæ præceptiones debuit continere. Secundo. Lex etiam præcepta iudicialia tradidit, & ceremonialia, ac demum alia de actibus iustitiæ pertinentibus ad commune bonum, puta de publicis magistratibus, vt quomodo essent creati sacerdotes templi, & iudices populi. Hæc ergo debuerunt quoque in numerum redigi, & non illa solum decem, quæ uirtutes instituunt priuatas. Tertio. Dux decalogi tabulæ in dilectionem Dei & proximi, vt supra dictum est, resoluuntur, ergo sub caritate potius quam sub iustitiâ continentur. In contrarium est, quod sola iustitiâ uirtus est, aut illi annexa, per quam vnus

alterum ordinatur, præcepta autem decalogi, si illa inspexeris, cuncta respectum habent vnus ad alterum, ergo omnia pertinent ad iustitiâ.

Quæstio facilissima est, ac satis superque soluta. Respondetur ergo vnica conclusione. Omnia præcepta Decalogi ad iustitiâ oportuit pertinere. Probatur, Decalogus continere debuit non nisi prima legis principia, nam conclusionum multitudo vsque adeo est numerosa, vt nequeat certo numero comprehendi principia autem decet sic habere manifestam rationem debiti (nam præceptum, debiti rationem dicit) vt quam facillimo negotio vnusquisque id uideat, ratio autem debiti in sola ratione iustitiæ luculentissime apparet, debitum enim respectum ad alterum palam affert. Nam cum vnusquisque sui sit, suorumque dominus, non ita compertum est hominem sibi ipsi aliquid, debere, sit ergo consequens, vt cuncta decuerit ad iustitiâ pertinere. Quocirca præcepta primæ tabulæ, ad religionem Dei attinent, quæ potissima pars iustitiæ, quartum uero ad pietatem, quæ illi est proxima, sed tamen subsecquentia ad iustitiâ, quæ est inter æquales. Hic nihil adnotandum superest, quod superiori quæstione non fuerit definitum, nisi si quis hoc forte ambigeret, quod uideatur S. Thom. sibi ipsi contrarius. Etenim superiori quæstione artic. 1. præcepta Decalogi non dixit esse prima principia, sed proximas conclusiones, quare præcepta secundæ tabulæ eo posuit in primo gradu, quod modica considerationem approbatur per illa communia, & prima principia, nempe, id facias aliis quod tibi fieri uis, &c. hic autem ait esse prima principia. At uero nulla est contradictio. Non enim hic ait præcepta Decalogi esse simpliciter prima principia, sed cum restrictione, prima principia, legis, hoc est intrinseca legi. Lex enim est præceptorum numerus, quæ edita sunt & posita, præcepta autem, quæ ponuntur ex primis eliciuntur principijs naturæ, per uiam conclusionis, ob id que nihil repugnat, vt Decalogi mandata conclusiones sint primorum principiorum nature quæ sunt legi extrinseca, quasi fons eius & origo, & tamen eadem præcepta sint primo per legem lata, ex quibus alia deducuntur, quæ sunt extra Decalogum. Quo fit ut sicut in specula.

Vnica conclusio. Rõ conclud.

Dubiū subortū ex S. T. doctrin.

Concordantur loca S. Thom.

Soto, de Iust. & Iu. 1. 3. i. i. i.

SOTO
de Iure
Legibus
3.
DIF
15

Aristot.

Ad primū arg.

Ad secundū.

Tertio.

Primū arg. a parte negatiua.

Secundū.

Tertio.

tiuis primorum principiorum cognitio dicitur intellectus, conclusionum autem scientia, quae ad discursum rationis pertinent, sic & vniuersalia morum principia nullo rationis discursu egeant, sed in simplici sunt intellectu conscripta simplici que actu visa: Decalogus vero non nullo opus habeat rationis negotio. Ob id que S. Thom. nō ait, quod Decalogi praeceptis statim intellectus assentit, sed ratio, quae illa ex primis principijs colligit. Rursum vbi ait religionem, potissimum esse iustitiae partem, id intelligit propter excellentem obiecti dignitatem tamen hoc deficiat à iustitia, quod per ipsam equale non reddimus. Hic enim defectus potius excellentia est. Nam propter eminentissimam Dei excellentiam & beneficiorum exuberantiam, quae ab ipso suscipimus, aequale ei debitum reddere nequimus.

Ad primum arg.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod etsi intentio Dei fuerit, homines bonos facere, id tamen ordine quodam executus est. Dedit quippe nobis per se Decalogi mandata, cuius legis capita sapientibus autem commisit, vt de alijs nos erudirent. Ad secundum quantum ad iudicialia & ceremonialia, iam artic. 1. superioris questionis dictum est, cur non ad Decalogum pertineant, quia scilicet non eliciuntur cuius conclusiones ex primis principijs naturae, immo neque ex ipso Decalogo. Quare ad ipsum non reducuntur, sed sunt determinationes generalium ad iuspositiuum pertinentes, ceremonialia scilicet quantum ad diuinum cultum, & iudicialia, quantum ad ciuiles mores. Alia vero de publicis magistratibus ob id non erant opus in Decalogo explicari, quod cum non ad omnes pertinerent, sed ad quosdam hominum status, aptius iudicialium albo adscribuntur. Tertium autem argumentum id tantum conuincit, quod praecepta Decalogi ad charitatem quasi ad finem referantur, sunt tamen proprie de operibus iustitiae.

Ad secundum arg.

Ad secundum quantum ad iudicialia & ceremonialia, iam artic. 1. superioris questionis dictum est, cur non ad Decalogum pertineant, quia scilicet non eliciuntur cuius conclusiones ex primis principijs naturae, immo neque ex ipso Decalogo. Quare ad ipsum non reducuntur, sed sunt determinationes generalium ad iuspositiuum pertinentes, ceremonialia scilicet quantum ad diuinum cultum, & iudicialia, quantum ad ciuiles mores. Alia vero de publicis magistratibus ob id non erant opus in Decalogo explicari, quod cum non ad omnes pertinerent, sed ad quosdam hominum status, aptius iudicialium albo adscribuntur. Tertium autem argumentum id tantum conuincit, quod praecepta Decalogi ad charitatem quasi ad finem referantur, sunt tamen proprie de operibus iustitiae.

Ad tertium.

Ad tertium quantum ad iudicialia & ceremonialia, iam artic. 1. superioris questionis dictum est, cur non ad Decalogum pertineant, quia scilicet non eliciuntur cuius conclusiones ex primis principijs naturae, immo neque ex ipso Decalogo. Quare ad ipsum non reducuntur, sed sunt determinationes generalium ad iuspositiuum pertinentes, ceremonialia scilicet quantum ad diuinum cultum, & iudicialia, quantum ad ciuiles mores. Alia vero de publicis magistratibus ob id non erant opus in Decalogo explicari, quod cum non ad omnes pertinerent, sed ad quosdam hominum status, aptius iudicialium albo adscribuntur. Tertium autem argumentum id tantum conuincit, quod praecepta Decalogi ad charitatem quasi ad finem referantur, sunt tamen proprie de operibus iustitiae.

ARTICVLVS II.

Utrum primum praeceptum Decalogi congruenter traditum.

Constituto ergo Decalogo sub virtute iustitiae, seriatim singula eius praecepta exploranda sunt, ac perpendenda.

Quaeritur ergo de primo, an sit congruenter traditum? Et arguitur à parte negatiua: Homo arctiori vinculo tenetur Deo, quam patri secundum carnem, iuxta ad Heb. 12. Quanto magis obtemperabimus patri spirituum & viuemus: sed praeceptum paterna pietatis constituit affirmatiue videlicet, Honora patrem tuam, & matrem tuam, ergo & primum religionis praeceptum qua Deum colimus, debuit affirmatiue poni, eò praesertim quod affirmatio est prior negatione. Secundò, Primum praeceptum Decalogi ad religionem spectat, quae cum vna sit virtus, vnum habet actum, vnicò ergo debuit & non trino illo verbo designari. Non habebis Deos alios coram me, Non facies tibi sculptile, Non adoraberis ea, neque coles. Tertio, Per hoc praeceptum vt Aug. in lib. de decem chord. auctò est, excluditur superstitionis vitium, multo autem plures sunt superstitionum peruersitates praeter idololatram, ergo trunca fuit forma illa euulsi praecepti. In contrarium est scriptura auctoritas, Exod. 20.

Primum argum. a parte negatiua.

Secundum.

Ad questionem vnica conclusione respondetur: Forma primi praecepti per trinam negationem congruentissime fuit expressa scilicet. Non habebis Deos alios: Non facies tibi sculptibile, Non adoraberis ea, neque coles. Probatur conclusio: Si illud prius substernamus sepius assertum, videlicet, legislatoris finem esse, bonos facere ciues. Hic namque bonitatis progressus naturalem generationis ordinem imitari debuit, in ordine autem generationis duo sunt attendenda. Primum, vt pars illa, quae est initium vitae, primò constituitur. Nam si naturam cõsulas, prima pars quae in anima viuunt, est cor; si verò artem, primum struenda domus iacitur fundamentum, in morum autem decursu fundamentum primum est recta voluntatis intentio circa finem, inde enim omnes actiones circa media suam sortiuntur bonitatem. Cui ergo finis noster supremus, Deus sit, primò in nostra institutione fundamētū iaci debuit religionis, qua Deum coleremus. Secundum autem in ordine generationis animaduertendum est, quod naturaliter prius impedienda tollenda sunt, quam virtutum semina iacienda: agricolarum porro more, qui prius agrum expurgant, quam ferant, secundo illud. Hic quarto, Nouate vobis noualle,

Vnica conclusio.

Rõ conclusio.

novale, & nolite serere super spinas & tribulos. Fit ergo ex his duobus consequens, primum omnium præceptum legis illud esse debuisse, quo religionis impedimentum amoveretur, quod cum potissimum sit dijs falsis addici, congruentissima ratione primum illud præceptum fuit positum sub forma triinæ negationis. Hic igitur primum omnium error vulgi repellendus est. Existimant enim plebei primum mandatum esse illud maximum dilectionis, ut scilicet vnus diligatur Deus, cum tamen, ut supra dictum est, non sit Decalogo inclusum: sed ante illud suppositum tantquam finis fundamentumque omnium primæ tabulæ, quæ certe non sunt nisi quædam illius explanationes, sicut sex secundæ tabulæ explanationes alterius de dilectione proximi: Rursus neque est præceptum fidei. Nam hoc præmissum est toti legi secundum Verbum Pauli, Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia remunerator est. Quocirca, ut supra articul. 4. ad notauimus, Exod. 20. in capite Decalogi habetur: Ego sum Dominus Deus tuus. Non habebis Deos alienos, &c. Cuius primum verbum non habet formam præcepti, sed adnotationis. Ac si dixisset, Accedens ad legem meam admonitus sit me esse Dominum Deum suum. Quæ præfixa fidei confessione, inde exorditur legem subdens, Non habebis Deos alienos, &c. igitur ut articulo quarto superioris quæstionis docuit S. Thom. primum Decalogi præceptum est patriæ hoc est diuini cultus, qui non modo religionis Christianæ, verum & naturalis iuris primum est caput. Quare nulla fuit vaquam inter ethnicos tam barbara natio, quæ non primum suarum legum fundamentum & bassim in Deu posuerit. Cultus hic autem in hoc consistit, ut vnico tantum credatur, habeatur, adoretur, venereturque Deus. Huic igitur primo præcepto e regione opponitur impietas idololatriæ. Ob idque sub forma negatiua ponitur. Non habebis Deos alienos. Cum enim meridie sit cunctis mortalibus perspectius. Deum esse, nõ opus erat affirmatiue illud ponere, sed negatiue, puta non esse vno plures. Ex quo fit, formam huius præcepti esse negatiuam, ut superiori quæstione articulo. 4. & 7. secundum sanctum Thomam adnotauimus, &

hic expressè docet. Huic autem Doctrinæ contrariæ cuiusdam apparebit Ecclesiasticus Cathecismus quippe cum in nonnullis ecclesijs affirmatiue exponatur, Vnum cole Deum: Ne iures vana per eum &c. Ad hoc autem eodem articulo. 4. citato respondit S. Thom. negatiuum hoc præceptum includere affirmationem vnus Dei. Vnde diuus Bonauen. in 3. d. 37. ait quod licet secundum formam sit negatiuum: tamen secundum rem est affirmatiuum Id quod illo à nobis modo constituto syllogismo fit notum. Supposito namque ex naturali lumine Deum esse, negatio plurimum deorum est vnus affirmatio: ut tantum valeat, Non habebis Deos alienos, ac si dixisset: Vnum Deum tantum proprium domesticumque habebis.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod sicut in secunda tabula vnum est præceptum affirmatiuum, sic & in prima circa religionem Dei, ordine tamen inuerso. Nam in secunda secundum ordinem dignitatis, quo affirmatio prior est negatione, affirmatiuum reliquis præpositum est: in primis autem seruatus est ordo executionis, quo negatio affirmationem antecedit. Quocirca prioribus duobus præceptis expurgatur animus, scilicet ab infidelitate, ne plures agnoscat Deos, atque ab irreuerentia ne nomen eius indigne vsurpet. Demum tertio loco adiectum est affirmatiuum præceptum Sabbathi, quo famulatus Deo debitus instituitur. Et sunt, qui ordinem trium horum mandatorum secundum diuinarum personarum attributa meditentur, nempe ut primum respondeat Patri, cui attribuitur vnitatis maiestas. Est enim principium sine principio, cui ideo maiestati hæc fides debetur, ut nullus cum ipso admitatur Deus. Secundum autem respondeat filio, cui tribuitur veritas, atque adeo debetur, ne testis falsi producatur.

Tertium verò Spiritu sancto, cui tribuitur bonitas & sanctitas, debeturque adeo per famulatum sanctificatio. Quod si ad tria nostra officia spectare lubet, primum respondet fidelitati cordis, secundum veritati oris, ac tertium operis probitati. Ad secundum respondetur, quod etsi verè religionis actus vnus sit, eius tamen violatio non vno sed pluribus fit mo-

Dubium ortu ex Cathecismo Ecclesiastico. Solutio. dubij ex S. Thom. Bonauen. tura.

Ad primum.

Ad secundum.

SOTO
de iure
Legibus
3
DIF
13

- dis fuere namque inter gentes qui absque
vlla imaginis effigie creaturas pro dijs me-
te colebant: Refert enim M. Varro Ro-
manos absque simulachris aliquandiu
deos coluisse. De quibus Paul. ad Roma.
1. ait, Diuinos honores ad volucres,
serpentes, & lapides deuoluiffe. Et contra
hos dicitur, Non habebis Deos alienos.
Alij verò suis de lubris imagines pone-
bant quas adorabant, contra quos subdi-
tur, Non facias tibi sculptile, neque coles
ea. Ad tertium Denique respodetur, quod
cuncta superstitionum figmenta eodem
præcepto abacta intelliguntur & explosa.
Circæ secundum autem membrum huius
præcepti, Non facias tibi sculptile dubium
tractari affobet de imaginibus, sintne reli-
gione germane? Videntur enim hic ve-
luti idololatriæ materia prohiberi. Et De-
uter. 4. explicatissime, vbi ait Moyses. Non
vidistis aliquam similitudinem in die qua
loquutus est vobis Dominus in Ore de
medio ignis, ne forte decepti faciatis vo-
bis sculpturam similitudinem aut imaginem
masculi vel femine, &c. vbi sanctissime il-
li populo vetitum fuit similitudinem ali-
quam astrorum rerumve aliarum cæli aut
terræ adorandam efformare. Horum igitur
similiumque occasione oraculorum fa-
cta scripturæ non defuerunt hæretici, qui
imaginum religionem a Christiana fami-
lia relegendam, proferibendamque con-
tenderint. Quæ quidem hæresis adeo
fuit antiqua, vt non satis constet quisnam
eius fuerit primis parens. Quod enim Pla-
tina in vita Adriani primam hanc hære-
sim Felicinam appellat intelligi non potest
ac si Felix illius temporis fuerit primus e-
ius auctor: nam antea præcesserat Leo ter-
tius Imperator imaginum destructor, &
multò prius Damascenus eiusdem hære-
sis confutator. Primus ergo quem de hæc
relegerim, est ante Hiero. ætatem antiquis-
simus Epiphanius. Is enim tom. 2. lib. 3. in
hæresi Collyridianorum statuas & imagi-
nes humanas eorumque adorationem
acriter flagellat: Quas & in epistola ad
Ioanne Hierosolymitanum iterum vellit.
Hic autem forsitan, quod ignorantia ex-
cusatur, o quod contra idololatrias id scri-
beret, non adnumeratur hæreticis. At verò
Damascenus illi ætati propinquus, lib. 4.
c. 17. hunc errorem, seu hæreticum expu-
gnat. Post illam autem ætatem annis fer-
me trecentis, quippe anno. 720. Leo tertius
Imperator Romanus eandem hæresim su-
scitavit ingenti nimirum edictorum rigore
omnes imagines à templis excludens.
Quem tunc errorem, Gregorius tertius in
concilio Romano nonaginta trium Epi-
scopum, vt Sigisbertus refert condemna-
uit. Ac postmodum de eadem re indictum
fuit secundum concilium sub Hirenæ Au-
gusta, vbi à trecentis Episcopis eadem fuit
hæresis anathematis mucrone perempta:
posteaq; ab Adriano, vt refert Platina, in
concilio Franconie contra Felicem explo-
sa, ac deinde in sexta synodo Constantino-
politana, vt refertur de consecratio d. 3. c.
Venerabiles, sanctum est, venerabiles ima-
gines esse colendas, quam Synodus Adria-
nus suscepit, vt ibidem patet, Can. Sextam
Synodum: Post multa verò sæcula pestilen-
tissimus ille Ioan. Vviclef, in concilio Con-
stan. condemnatus, eandem hæresim indu-
cere molitus est. Contra quem solennis au-
ctor Vvalden. to. 5. de sacram. c. 105. multa
concessit testimonia: Deniq; temporis, no-
stris Lutherani templa sua quod non sine
ingenti animi angustia & merore vidi-
mus, cunctis imaginibus expoliarunt. Igi-
tur de imaginibus adorandis triplex habet
da est cõsideratio. Prima si adorentur ado-
ratione latriæ, hoc est cultu Deo debito, ac
si numen in ipsis diuinum insit. Et hæc est
idololatriæ impietas, quæ hic & loco cita-
to Deut. prohibetur tanquam infandum
crimen, primo præcepto contrarium. Ob
idq; simul componitur, non facies tibi scul-
ptile, neq; adorabis ea id est non facias vt
tanquam Deum adores. Et hoc pacto in-
telligendus est rex. Gregor. ad Serenū Mas-
siliensem episcopum, qui refertur de con-
secr. dist. 2. can. Petratum. vbi laudat Sere-
num, quod imagines adorare veterit, infi-
mulat autem quod illas infregerit. Adora-
bantur enim tanquam dij, ideoque unus
erat episcopi docere non sic esse adorand-
as, frangere autem nequaquam. Secundo
hmoi adoratio consideratur tanquam peri-
culo exposita idololatriæ. Et hæc ratione
Deus antiquū populum ab hmoi imaginibus
vehementissimè absterrendū duxit, qu-
pe quæ nouerat ad id vitium propensissimū
non ob id solum quod leuis erat ac sensus
deditus atq; adeo sensu libus simulachris,
VICIUM

Varro.

Ad ter-
tium.Dubium
de ima-
ginibus.

Platina.

Dama-
scenus.Grego-
rius.

Vviclef.

Luth-
eranus.Triplex
de ima-
ginibus
cõsidera-
tio.In
Grego-
rius.

ARTICVLVS III.

Vtrum secundum præceptum conuenienti sit forma positum.

verum quod tum in Aegypto fuisse nutritus, ubi astra coeli & infirma terræ animalia adorabatur, tum & inter Cananeos & Iebuseos aliosque idololatrias vitam ageret. Item, quia illo tunc temporis cū Deū non sicut nobis in forma humana apparuisse, nulla tunc ut Damasc. l. lib. 4. ca. 17. adnotauit, exprimi poterat sensuali effigie. Et ideo neque factorum simulacrum vllū tūc permittebatur, sed tū illa, quibus diuina maiestas cum terrore conspectui illius sensuali populi obijceretur. In hoc. n. minus illa Cherubin Exod. 25. præcipiebatur ex vtraque parte oraculi effingi; nō in quā ut sicut a nobis mō angelorum imagines tanquā aduocati nostri adorantur, suscipere rent, sed vt tremenda diuina maiestas fieret illis venerabilior. Tertia denique imaginum consideratio est quatenus in illis Deus ipse & sancti representantur. Sūt nā que veluti quedam vulgariū scripturæ, diuos ipsos in memoriam nobis reuocantes. tū vt ipsos de suis claris gestis veneremur, tum etiā vt nos ipsos eorum exemplis informemus. Atq. hac rōne nihil aliud est quā officū, bonaque religionis pars imagines adorare: nobis præcipue, qui Deum ipsum hominem factū colimus & prostremur. Et n. postquā nobis sensuali forma apparui, fas est, & diuos ipsos sensualiibus imaginibus exprimere: Neque vllus est metus vt tanquā dii à nobis adorentur: quemadmodum in supra citato c. Venerabiles sancta Synodus ait. At veto hoc impresentiarum silendū non est, q. nō tantum nobis seruiunt quasi scripturæ, in memoria vobis diuos ipsos reuocantes. Nā scripturas & sanctorum nomina non a ioramus, sed Deum & sanctos q. per illa representantur. De imaginibus autem longè aliter sentiendum. Nō enim nos tantum eleuant, vt diuos adoremus: ia hunc. n. vltim nullus hæreicorum imagines abnegauit: sed easdem ipsas debem⁹ adorare. Haud quippe tantum ait Eccles. Te Christum a ioramus: sed, tuam crucē. Eidemque cruci ait, O crux aue, spes vnicā. Nō autem adorantur in quantum lapides sunt aut ligna aut quæuis alia materia: sed in quantum Dei sanctorum vè formæ in illis exillunt. Quo fit, vt vna; quæque imago eodem sit cultu adoranda quo res ipsa. Vt imago Dei & Christi, adoratione latriæ, imago vero Virginis aliusque cuiusque Diuini adoratione dulciæ.

Secundum locum obtinet præceptum, quo prohibetur assumptio diuini nominis vana. Et arguitur quod non sit congruenti modo positum. Illud præceptum aliter exponit glo. Exod. 22. scilicet nō existimes creaturam esse filium Dei: qua vti que glossa error prohibetur circa fidem. Aliter vero Deut. 5. Non assumes nomen Dei tui in vanum; hoc est nomen Dei ligno & lapidi tribuendo, quo prohibetur falsa confessio, quæ est infidelitatis actus: si des aut præstantior est religione, cum sit eius fundamentum: & in fidelitas prior suspensione ergo secundum illas expositiones non secundo, sed primo loco debuit constitui. Secundo arguitur: Eodem loco Exod. 20. exponitur idem verbū. Non assumes nomen Dei in vanum: hoc est pro nihilo: vbi idè tantum videtur vana iuratio caueri, hoc est illa, quæ absque iudicio fit, & prudentia: sed multo grauius est per iurium, hoc est falsa iuratio quæ veritate caret: & in quā iura, quod iustitia vacat: ergo curta fuit forma illa prohibendi. Tertio: Blasphemia scelestior est impietas & enormior, quā vana iuratio ergo illa expressius prohiberi debuit quā vanū iuramentum. In contrarium autem est scriptura.

Ad quæstionem vnica conclusione respondetur: Præceptum hoc optimo est modo, & loco positum. Conclusionem autem pulchra ratione explicat D. Tho. Enimvero cum vt iam prælocuti sumus, prius decuerit obstacula veræ religionis excludi, quam affirmatiuum eius præceptū edetur, secundum numerum eorum quæ religioni obstant, ponenda erant negatiua præcepta. Eiusmodi autem impedimēta, duo sunt. Alterum scilicet per excessum: vt si religionem soli Deo vero debitam, falsis communices. Alterum verò quasi per defectum: vt si Deo quem solum adorare, nō pro eius dignitate reuerearis. Primo ergo præcepto exclusum est vitium prius, scilicet ne plures colimus Deos: qui enim cum verò salum Deum colit, non vere est colit qui verus est. Vnde Isa. 28. Coangustatum sit strati. s. Deorum, ita vt alter decidat, v. d. et de corde hominis, nepe aut verus

Primū argu. ad partem negatiua.

Argu. 2.

Argu. 3.

Vnica conclus.

Ratio conclus.

SOTO
de iure
regius
3
DIF
13

De iura
menti
vsu &
abusu.

Secūdu
pceptū
non est
profus
negati
uum.
Hieron.

aut falsus & pallium breue, hoc est iusta re
ligio, vtrumque operiri non potest. Restat
ergo vt secundo pcepta irreueren
tia cauere, quia agnitus verus Deus
quantum in nobis est, dehonatur. Prius
enim est, vnum Deum colendum suscipere,
quam eum non de honestare. De iure
iurandi autē vsu & abusu præter Commē
taria super illud Matth. Nolite iurare om
nino, libellum edidimus, quo pleraque tē
rē omnia disputauimus, quæ ad rem hanc
pertinebant. Nihilominus necessarium est
expositioni præsentis loci satisfacere. Ani
maduertendum hic ergo primum omnium
secundum hoc pceptū non esse sic pro
fus negatiuum, vt nullatenus diuinum no
men in testimonium veritatis liceat vsur
pare, sed ne id assumamus in vanum. Imō
vero sicuti primum pceptum duo in se
contraria amplexatur mēbra, expressam,
scilicet negationem idololatriæ, quæ affir
mationem veri cultus, vti expositum est, i
cludit: ita & hoc sic excludit iurandi abusu
vt simul implicet iurandi religionē. Quo
circa sicuti deierans, hanc transgreditur,
prohibitionem: sic legitime iurans virtutē
tē exercet, quæ ad hoc reducitur pceptū.
Quod enim legitime iurare religio sit, patet
Deut. 6. Dominum Deum tuum time
bis, & illi soli seruias, ac per nomen illius iu
rabis. Et Hier. 5. non conqueritur Deus q
filij Israel iurassent sed, q iurassent in his
qui non erant Di. Colligimus ergo iura
re si legitime fiat, virtutem esse, non vnā
quamlibet, sed re vera religionis: quippe
qua Deum profitemur supremum veritatis
fontem, cuius vique testimonio omne
verum constat: Obijciēs tamen nobis ver
bum Christi Matt. 5. vbi citans antiquam
legem, videtur eam omnino aut reprobasse,
aut emendasse, dicens: Audistis, quia di
ctū est antiquis. Non periurabis (nam sic
erat scriptum Lcuit. 16.) reddes autem Al
tissimo vota tua: hic quippe erat sensus il
lius Deute. 6. Et per nomen illius iurabis.
Ego autem dico vobis. Nolite iurare om
nino: vbi omne profus, iuramentum videtur
condemnare. Hieron. respondet, nō
prohibuisse omnino iurare: sed iurare per
creaturas, idololatrarum more, qui in ip
sius diuinum nomen inesse putabant. Sed
re vera, vt in libello illo cap. 3. satis discuffi
mus, sensus non est nisi simplex ut iacet, vt
neque per Deum, neque per creaturas iu
remus nisi vbi ratio naturalis religioque
exposcerit, vt patet ex verbo Iaco. 5. An
te oīa fratres mei nolite iurare, neque per
cælum, neque per terram, neque aliud quod
cūq; iuramentū, hoc est, neque per Deū,
neque per creaturam. Ad intelligentiam
ergo mandati Christi id quod supra teti
gimus, recolendum est; nempe pcepta
omnia Decalogi cunctaque moralia quæ
in illis sunt implicita, nihil aliud esse quam
explicationes naturalis iuris. Quapropter
naturæ luce veniunt illustrandæ, pceptis,
v.g. Non occides, illic autem non prohibetur
nisi homicidium, quod natura vetat.
Vnde dum vel index rerum patibulo affi
git, vel se quisq; legitimo tutamine defen
dens aggressorem occidit, quoniam lex natu
ræ alterum iubet alterumque permittit,
nulla pro tunc fit mandati exceptio, quia
neque istos casus vetabat. Pari modo dicit
Christus, Nolite iurare omnino, ne utiquā
nobis interdixit nisi iuramentorum abusu
sum. Nam vbi ratio iusturandum exigat,
natura est mandati interpret. Adiecit autē,
Omnino, ad abstergendum ignorantiam,
ne quis falso crederet iurare per creaturas
etiam vanè, non esse periculum. Itaque vo
cūla. Omnino, non excludit casus omnes
iurandi, sed formas vniuersas vanè iurandi.
Id quod per subiunctam expositionē Chri
stus ipse explanauit, neque per cælum ne
que per terram &c. Est autem deinde ani
maduertendum iurandi officium non per
seipsum virtutem esse, veluti est charitas,
& iustitia, sed necessitas illud intra lineam
virtutis constituit. Illud enim S. Th. 2. 2. q.
3. 9. iuramentum secundum se licitum est,
& honestum, intelligendum est secundum
suos indiuiduos comites, scilicet veritatem, iusti
tiam, & necessitatem. Enimvero si sit ius il
le innocentie, de quo nos patens noster
cicci, perdurasset, quia nulla illic potuisset
esse fraus, sed sancta esset inter homines fi
des, nulla fuisset virtus iurare, sed tamen
quia inde deiectus, factus est omnis ho
mo mendax, fidesque subinde humana
adeo, est debilitata, ut non per se satis sit
ad animum creditoris confirmandum, be
neficio Dei concessum nobis est iuramentum
quod eidem fidei nostræ roborandæ
necessarium erat. Vnde quod ait Chri
stus. Sic sermo vester. Est, Est, Non, Non,
id est quod verū est, simpliciter affirmare,
& quod falsum, simpliciter, negare, synce
ritia.

Iurandi
officium
nō est q
seipsum
virtutem
S. Tho

ritatem in qua Deus naturam nostrâ creauit, & quam nos semper deberemus imitari, designat. Quod autem subiecit: Quod amplius est, à malo est; Aug. interprete, non sonat malum culpæ quasi citra delictum nunquam iurare liceat sed malum pænæ. i. iuramentum ab illa originis labe descendere, per quam homines auctoritatem suam perdidierunt, ut non illis habeatur citrà iuramentum integra fides. Quocirca iuramentum, vt ait Augus. à iuro dicitur. Nâ qui iurat, ius, inquit, veritatis Deo reddit, Vel quod forsitan nomine germanius aludit, iusturandi nomen inde deriuatur, quod id quod iuratur pro lege habendum est, ac uelut ius, sic sanctè seruandum, eo quod Deum ipsum pro teste veritatis constituis. Quo fit vt Deo ipsi iniuria fiat, si post iuramentum testimonium aliud exquiras. Vnde Pau. ad Hebr. 6. Iuramentum, inquit est omnis controuersie finis ad confirmationem. Quare Iuris in prin. tituli, de iureiur. ff. Maximum inquit, remedium expediendum latinum in usum venit iurandi religio. Et in libr. de Offic. Cic. Nullum vinculum adstringendum fidem iureiurando maiores auctius esse uoluerunt. Habemus ergo sensum huius præcepti sic esse negatum, ut legitimam iurandi religionem permittat. Superest ergo explicare comites, qui iuramentum intra lineam virtutis atq; honestatis custodiunt. Hi nanque tres sunt numero, quos Hiero. c. 4. diuinitus a se flatus deprompsit: ubi ait, Iurabis. Viuit Dominus in ueritate & in iudicio, & in iustitia. Vbi Hier. animaduertendum inquit, quod iurandum hos habet comites, ueritatem, iudicium, atq; iustitiam. Ob idque ubi unquam istorum aliquod abfuerit, periurium est, tamen si diuersa ratione. Enim uero iurandum, cui deest ueritas, maxime propriè est periurium cui autem abest iustitia id licet uerum sit, nihilominus est iniquum: ideoque subinde periurium, quod qui rem iniustitiam sub iuramento pollicetur, id iurat quod non debet implere: eademque sit ratio periurus, siue postea adimpleat, siue fecerit. Attamen iuramento quod abque discretionè & iudicio fit, quamuis sit uerum ac de re iusta, est nihilominus temerarium: quod ob peccandi periculum nomen etiã meretur periurij. Ad rem ergo ut proximè accedamus, ubi sumptio diuini nominis uana prohibe-

tur, tres uanitatibus gradus certo ordine subnotantur. Vanum enim est quod sit frustra, hoc est quod suo caret fine: iuramentum ergo falsum in primo est gradu uanitatis: caret enim ueritate, quæ medulla, est & substantia iuramenti: atque adeo sic uanum est, vt auellane testis, nucleo uacua. Iuramentum autem iniquum, nempe cum res iuras te facturum iniustas, vt homicidium aut furtum ex eò uanum est, quod ornamento iustitiæ uacat. Quocirca non solum non obligat, imò peccatum est illud implere. Ob id que tota eius iniquitas de qualitate iustitiæ quæ est in obiecto pensanda est. Et si iurasti peccatum mortale patrare, iuramentum est mortale siue id perpetres siue non perpetres. Si autem innocens mentiri iurasti, iuramentum est ueniale, eò quod illud implere, non peius quàm ueniale est. Quòd si arguas: Si quis non impleat, falsum iurasti: iurare autem falsum in quocunq; individuo est mortale: ergo iuramentum de re ueniale erit mortale. Negatur Minor nam iuramentum promissorium non implere, tunc proflus est peccatum quando est obligatorium: quando uero non obligat licet non impleas, tunc ostendat & efficiat iuramentum fuisse falsum, tamen quia tunc nullatenus peccat: non inde pensanda est malitia iuramenti, sed ex ipso actu iurandi: qui, si eius obiectum peccatum est ueniale, non erit peior, quàm ueniale. At uero iuramentum, scilicet quod uerum est, & de re iusta, sed iudicio prudentiaque uacat, ea ratione uanum est, quòd necessitate caret, quæ iuramentum facit esse ueritatem. Sed ob hoc solum dicitur periurium, quod qui uanè iurat, in periculo uersatur iurandi falsum. Per hoc grauitatem culpæ trium horum peccandi graduum rimari quisque facile potest. In primis periurium primi generis, hoc est assertorium iuramentum falsi, non modo genere suo & obiecti ratione lethale crimen est, uerum in quocunq; individuo. Quod enim genere suo sit mortale, commune illi est cum reliquis Decalogi mandatis. Nam cum omnia ad iustitiam pertineant, reipublicè necessariam, fit vt omnium obseruantia sit de necessitate salutis. At uero quòd in quocunq; individuo sit etiam mortale, singulare illi est inter omnia. Etenim licet furtum in genere suo sit mortale, tam en-

Tres gradus uanitat-

Obiect. Solutio.

Series & ordo grauitatis inter uaria p-iuria.

Iuramentum a iure tragit.

Paulus

Cicero.

Tres comites iuramenti.

Hiero.

Iurandi officium non est per se ipsum uirtus. S. Tho.

SOTO
de iure
legibus
3
DIF
13

leuitate materiae, vt si obolum fueris, sit veniale. Attamen falsum iurare, etiam in re minima, ut si peieres te non tangere calamum quem manu tenes & pro quacunque necessitate id facias, vix pro salute totius mundi, peccatum nihilominus mortale est: nam tum falsum est, te non tangere calamum, quam si iurasses rem aliam grauissimam falsam. Adducere autem Deum in testem falsi, mortalis irreuerentia est. Iuramenti autem promissorii grauitatem iam nuper diximus ex obiecto esse perpendendam. Iuramentum autem temerarium, id est, quod nullam habeat aliam uanitatem, quam quod citra necessitatem & circumspectionem fit, non est genere suo mortale, sed tantum ueniale. ut si dum in conspectu omnium pluit cum iuramento, id affermes: aut cum res est leuissima, quam credere, aut non credere nihil refert: aut de qua alius citra iuramentum tibi adhiberet fidem. In iuramentorum autem frequentia praesentissimum inest periculum peierandi. Ob idque omni cura & vigilantia cauenda est immanis haec bestia. At uero per falsos iurare Deos, quantumcunque ueritas, & humana iustitia inest peccatum est idolatriae. Vti autem infidelium iuramentum, ut ait Publi. August. in casu necessitatis licitum est.

August.

Ad primum arg.

Ad primum igitur argumentum respondetur, expositiones illas interlineales non esse literales, sed mysticas. Vnde in odium Arrianorum expositum est, nomen Dei in vanum usurpari, cum uerbum incarnatum quod per substantiam est nomen Dei asseritur esse creatura. Altera uero expositio Deuteronom. 5. ad infideles refertur, quorum impietas illa retunditur quod per saxa & ligna iurant, ac si sint Dij.

Ad secundum.

Ad secundum iam responsum est, nomen Dei non tunc solum pro nihilo usurpari, quando temerarie citra iudicium, & prudentiam iuratur, uerum & tunc peius, dum false aut iniuste deieratur.

Ad tertium.

Ad tertium denique respondet S. Thom. quod sicut ei qui scientia aliqua primum eruditur, communia triuialiaque documenta primum exhibentur, sic & ordo requirebat, ut communia statim & quae in usu frequentiora sunt prohiberentur, per quae homines se se intelligerent grauioribus interdictis. Imò uero arbjror Deum idcirco exhorrendas blasphemiarum form's non expressisse, quod

illas tacendo apertius expressit eò usque esse abominabiles. vt neque in lege essent nominandae. Etenim qui Deum uerum non cognoscit, nihil mirum si ad falsos perueratur, quod tamen qui uerum adorat, blasphemij illi dehonefct, citrà ullam legis positionem patet, quam sit nefandum. Quin adde & hoc in uerbis huius praecipi meditandum, quod exaggerandum maiestatem diuini nominis non solum prohibetur ut per ipsum non peieretur, uerum ne uanè ore assumatur. Quare non solum sub forma iurandi, uerum neq; intriuialibus colloquijs obloquendum de Deo est uanè, eiusue nomen sine causa depromendum. Et quamuis multa sint diuina nomina: tamen quia omnia sunt eiusdem uirtutis, singulari numero dictum est, Non assumes nomen Dei tui in uanum. Tamen si Hebraei alium sensum ex hoc praecipto eruant, nempe quod illud nomen longè celeberrimum, Adonia, adorandum esset, non tamen proferendum. Quae de causa illud nuncupabant Graece τετραπύριμα ταν, id est nomen quatuor literum.

ARTICVLVS IIII.

Verum tertium praecceptum de sanctificatione Sabbathi sit rectè positum.

Consequenter de tertio praecipto, quod est uicimum primae tabulae, pari modo quaeritur, an sit congruenter positum? Et arguitur à parte negatiua: Aut intelligitur secundum spiritualem sensum, aut secundum literalem. Secundum spiritualem non est speciale sed generalis omnium ratio. Ait enim Ambrosius Lucae 13. de Archisynagogo qui indignabatur Christum curare Sabbatho; Lex in Sabbatho non prohibet hominem curare, sed seruilis opera, id est peccatis grauari; quod omni praecipto prohibetur. Secundum autem literale sensum est ceremoniale. Legitur n. Exodo. 31. Videre ut Sabbathum meum custodiat: quia signum est inter me & uos, in generationibus uestris: hoc est rememoratiuum conditi à me mundi. Praecipta autem Decalogi non sunt generalia aut ceremonialia, sed specialia, & moralia, ergo hoc praeciptum minimè Decalogo congruit. Secua-

Secundo. Precepta Decalogi omnia tanquam iuris natura lege etiam Evangelica observantur: Evangelici autem neq. Sabbathum servamus, neq. vero Dominicum dei Iudaico more quippe qui & cibos paramus, & alia huiusmodi exercemus, que illis non licebant, ergo non proprie preceptum hoc ad Decalogum pertinet. Tertio. Cuiuscunq. precepti Decalogi transgressio est genere suo mortale piaculum in veteri autem lege licebat citra Dei offensam Sabbathum violare, circuncidebantur enim die octava, etiam si incidisset Sabbathum. Et Helias dum iter quadraginta dierum per fecit, non cessavit Sabbathis. aliaq. id genus fiebant licite, ergo non est preceptum Decalogi. Contra vero stat scripturae sacre testimonium.

Adq. tribus conclusionibus respondetur. Prima est. Preceptum sanctificationis Sabbathi congruenter tertio loco positum est, idq. affirmativum est. Probatur. In institutione religionis, ut dictum est, prius debuerunt negativis preceptis impedimenta veteri religionis radicibus conuelli quæ quidem impedimenta sunt, idolatria atq. irreuerentia, illis autem conuulsis consequens erat, ut preceptum religiosi famulatus adhiberetur, hoc autem est preceptum sanctificandi Sabbathi: ergo congruenter loco collocatum est. Secunda conclusio.

Eodem tertio mandato præcipitur exterior Dei cultus, puta corporalis requies ad famulandum Deo. Probatur. Divinus cultus, tam interior est, ut meditatio & mentalis oratio, quam etiam exteriori, ut sacrificiorum oblatio, interior autem sub exteriorum rerum similitudinib. nobis qui sensibiles sumus proponitur, ut per ceremoniam thurificandi instruiamur quemadmodum orantis mens sit in Deum elevanda. secundum illud Psal. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, ergo & exterior cultus decuit pari modo per aliquod signum nobis significari. Tertia conclusio: Preceptum idem tertium appositissime propositum nobis est sub signo creationis mundi commemorativum, ut. l. quemadmodum tunc die septima requieuit Dominus ab opere quod pertrauerat, sic nos septima quoq. die ab operibus servilibus cessantes, tempus feriemus quod recolendis divinis beneficiis sit dedicatum. Probatur. Nam cum bonorum omnium

fundamentum sit esse, sit ut beneficiorum primum, unde reliqua omnia nobis provenire fuerit nostri plasmati, mundique fabricatio, nostri gratia conditi. Quapropter eiusdem memoria beneficij viam nobis pandit ad reliqua commemoranda. Unde Exod. 16. præmisso præcepto de sanctificatione Sabbathi, pro causa subditur, quia sex diebus fecit Deus caelum & terram, & septima die requieuit. Veruntamen haud defunt circa harum singulas conclusiones dubitandi argumenta. Etenim contra primam, quatenus asserit preceptum hoc esse affirmativum, offeritur forma ipsa precepti, quæ videtur non affirmativa, sed negativa, sicuti duorum precedentium. Iubemur namq. per illud in sensu literali nihil aliud quam cessare ab opere servili, cessare autem est abstinere ab opere, i. non operari, sicuti ieiunare, est abstinere a cibo, quod est non comedere. Sed ad hoc respondetur preceptum esse affirmativum. I. diem sanctificare id est sancto famulatu dedicare. Unde Exod. 20. affirmativè ponitur, Memento ut diem Sabbathi sanctifices. Sed forma sanctificandi subditur. Non facies omne opus in eo scilicet servile, ut divinis vacare queas. Idque Ecclesie instituto confirmatur, quæ generalem illum sanctificandi modum ipse ciatim expressit iubens ut festis dieb. audiremus sacra difficiliore autem ambigendi occasione nobis offert secunda conclusio. Est enim prima omnium dubitatio, utrum hoc preceptum exteriorem nobis tantum cultum iubeat, an vero simul internum opus? Est. n. Scotus qui lib. 3. dist. 37. sentire videtur hoc nos precepto iuberi dieb. festis bonum habere mentis actuum circa Deum, nempe eius dilectionem. Id quod explicatius asseruerat eod. lib. dist. 27. dicens, singulare tempus implendi præceptam dilectionis Dei contineri isto precepto, ut. scilicet tempore manere vult quisq. debeat apud se, recolligendo se & ascendendo ad Deum suum. Unde fit consequens ut teneatur tunc quisq. con erit, ut modum etiam charitatis seruet. Consequiturq. subinde secundum hanc opinionem, ut nomine servilibus operibus a quo requiescendum est, non solum intelligantur mechanica opera, idq. genus alias quib. humo homini servit, verum pessime peccata, quibus homo mancipium fit demonis. Nam qui facit peccatum servit

Omne conclusio.

Rõ contra primam conclusionem est solutio.

Prima dubitatio. corus.

SOTO
de iure
legibus
3
DIF
13

ius est peccati. Opinio fuit Iſychij, quam
superiori articulo impugnabamus, quod
hoc præceptum solum faciat spiritum valentem
fensum de cessatione a peccatis. Iſi autem
est non illum tantum, tamen illum putant
esse præceptum. Itaque qui in die festo pec-
cat, præter culpam quam in alio pro festo
die contraheret, peccat rursus festum con-
tinuando. Quare duplici peccati macu-
la laesitur, ac perinde vnamque confiteri
tenetur, perinde ac ille qui in ecclesia homi-
cidium facit, atque ille qui mortalem vitiat.

Alexan.

Alen.

Sententia est Alexan. Alen. 3. parte, q.
42. membro 5. articulo 2. ubi expresse in so-
lutione ad quartum, ait fornicationem in
die festo duplicem habere malitiam. At
qui ab illo egregio doctore hanc opinio-
nem discipuli eius docti sunt. Imo eadem appa-
ret sententia D. Tho. in hoc articulo, in ter-
tium solvendum tertium argumentum, ubi di-
stinguit triplex servile opus, scilicet quo homo
servit peccato, & quo secundum corpus servit
homini, & quo servit Deo. Et subdit, quod
opera servilia primo & secundo modo con-
trariantur observantiae Sabbathi, inquan-
tum impediunt applicationem hominis ad
divina. Et subinfert, quod quia magis ho-
mo impeditur a rebus divinis per opus pec-
cati, quam per opus corporale licitum, magis
contra hoc præceptum agit, qui pec-
cat in die festo quam qui aliud corporale
opus licitum facit. Cui præterea sancti patro-
cinari aperte videtur Ambro. loco citato

Ambr.

August.

in 1. arg. super Luc. & Aug. in lib. de decem
chordis, ubi ait, Melius faceret Iudæus
in agro suo aliquid utile, quam si in thea-
tro leditiosus existeret, & melius feminae
eorum dei Sabbathi lanam facerent, quam
quod tota die in neomenijs suis impudice
saltarent. Et quod rem vehementius urget
subdit, Tibi autem, i. Christiano, dicitur ut
obseques spiritualiter Sabbathum in spe fu-
ture quietis, quam tibi promittit Dominus,

1. Ratio

spes autem hæc non fit nisi per internam
dilectionem. Et certè ratio eidem opinio-
ni non tenuiter apparet favere. Primum,
quod cum sit affirmativum, ut dictum est,
ad famulatum pertinens, famulatus autem
Deo gravior sit ille, qui intus in mente
exhibetur, ad hunc potissimum non obli-
gare videtur. Adde quod cum iure divi-
no aliquam sanctificationem, ut nomen
sonat iubeat, necesse est illum etiam se-
clusa Ecclesie sanctione designare, qua

2. Ratio

tamen alia designari com modius nequit,
quam divina dilectio, perquam iustus san-
ctificatur. His verum tamen nihil obstantibus
responsio dubitationis huius legitima est,
vix istius præcepti non ad internam
dilectionem aut contritionem, sed ad
exteriorem cultum extendi, ut conclusio-
ne 2. quæ San. Thom. astruimus. Probatur
Reliqua cuncta Decalogi præcepta,
præter octavum & nonum in quibus
concupiscentiæ nomen expressum est,
externa tantum opera iubent & prohibent,
ergo & hoc pariter. Nulla enim est ratio
cur istud a generali regula excipias, quan-
doquidem hic nulla fit mentio interni mo-
tus. Secundo id aperte monstrat ecclesia-
sticum institutum, quo cultus hoc præcepto
iustus per hoc determinatur, quod
est missas audire, ut patet de conse. dist. 1.
can. Missas. Quæ quidem præceptio tra-
ditione usque & Canone Apostolorum ori-
ginem duxit, ut ibidem patet. can. Omnes
fideles. Cum ergo ecclesia cultum hoc
præcepto inclusum perinde suo statuto ex-
primeret, atque divini præcepti confessio-
nis tempus ut semel in anno fieret determi-
nabat, & hæc sui præceptio ad cultum
nos tantum externum arctet, palam est ius
re divino non esse illic alium contentum,
quoniam alias nisi illum explicaret, non fuis-
set fida divini iuris interpret. Dixerim: Ad
cultum tantum externum, ut illum tamen
interiorem actum non excludam, a quo ex-
terior proficitur scilicet velle audire Mis-
sam cum decenti reverentia & attentione,
ut sit actus humanus non tamen nos cogit
ad aliam seu dilectionem, seu contritionem.
Et confirmatur hæc ratio, quia ut receptis-
simus Ecclesie usus habet, præter cessatio-
nem ab opere servili, nullus cultus est
in præcepto diebus festis præter illum quæ
Ecclesia exprimit, temerarium ergo est
ligamen aliud super addere. Tertio arguitur
Præceptum dilectionis Dei, ut supra
dictum est, non est in Decalogo in-
clusum, sed extra in fronte præfixum tan-
quam omnium finis: ergo præcepta Deca-
logi distincta sunt prius a præcepto
dilectionis. Quarto arguitur: Finis præ-
cepti, ut supra monstratum, est non dan-
dit sub præcepto, quia præcepta non dan-
tur nisi de medijs, sicuti præceptum, ieiunij
non obligat ad carnis macerationem, sed
ad abstinentiæ modum ab Ecclesia
præscri-

Solutio
priori
dubio.Probi-
allena
pugnaAlter
rõ cui
de arte
tione

Arg.

Arg.

Cõse-
mariCo-
m. Eu-

Arg.)

Arg.)

prescriptum, licet maceratio illa sit finis. Cum ergo finis preceptorum Decalogi sit divina dilectio, hinc, illa sub nullo illorum comprehendatur. Et quoniam eadem confirmatur conclusio, quia eiusmodi precepta non obligant ad charitatis modum, sed possunt quantum ad substantiam operis extra charitatem impleri, ita ut euitetur peccatum. Absque ulla ergo ratione, imo contra rationem singulare hoc adscribitur huic precepto, quod obseruari non possit sine modo charitatis, & tamen contraria opinio id contendit, asseruens quod in die festo tenetur se homo ad gratiam disponere. Sexto arguitur quod hoc preceptum non obliget ad contritionem. Est enim citra contouersiam religionis mandatum, contritio autem non est actus religionis, sed penitentiae, quae singularis est virtus, iustitiae annexa. Praeterea, septimo occurrit sane in hi ingentissimum argumentum contra hanc opinionem, quod si hoc nos preceptum ad contritionem obligaret atque ad veram dilectionem Dei impendio qua periculosum esset quot tot Ecclesia multiplicaret festa, esset enim hoc Christianorum animos irriterit & in arduissimas angustias coniecit, nempe quod iam crebro ad rem tam arduam teneremur. Deinde octavo arguitur, quod hoc preceptum non obliget ad non peccandum in die festo, obligatione alijs mandatis adiecta. Praecepta omnia moralia non in sensu spiritali & metaphorico, sed secundum planam litteram intelligenda sunt, ut cunctis est confessissimum, quia stylus mores instituendi non debet esse translatus, sed planus, peccata vero non dicuntur seruilia opera in sensu literali, sed per metaphoram. Cum ergo iubemur cessare ab opere seruili, non cohibemur nisi ab operibus quae communi vulgo seruilia nuncupantur, puta quibus homines hominibus seruiunt. Et hoc inde confirmatur, quod quantum ad ius diuinum attinet, eadem est substantia precepti huius nobis modo quae olim Hebraeis, illi autem ad nullum actum interiorum obligabantur, sed ad illos externos cultus ergo neque nos nisi ad nostros. Sed ais propterea quod dies festus tempus est sacrum, quocumque peccato contaminatur, sicut & locus sacer. At contra hoc est manifestum argumentum, quod sacrilegium non committitur nisi vel in personam ratione voti, vel

monachus vel sacerdos fornicarius fuerit, vel ratione ecclesiastici statuti, ut si in loco sacro vel sanguis vel semen effundatur. De tempore autem nulla exstat lex. Accedit praeterea, quod neque locus facit quolibet peccato contaminatur, nisi duobus his modis nominatis. Nam et si in ecclesia blasphemus vel peccet, non committit sacrilegium, cur ergo si id perpetres in die festo? Colligamus ergo peccatum in festo commissum non esse sacrilegium, atque adeo circumstantium festi non esse confessum necessarium, licet accidentarie aggrauer, & ideo confessum sit eam confiteri. Neque tale preceptum obligat ad alium actum interiorum, quam ad illum qui propter exteriorum est necessarius scilicet uere audire Missam ea attentione, ut sit actus humanus, Tamecum interius amor & diuinorum meditatio, finis huius precepti sit, ad hoc maxime sunt Christiani festis diebus animandi & alliciendi, & ut a peccatis cauant. Sunt hic autem qui clauis (ut esse) gratia duos fines precepti huius agnoscant, nempe alterum immediatum, qui est audire Missam, ad quem tenentur, alterum vero mediatum, qui est mentis eleuatio per charitatem, ad quem minime obligamur. Ego vero licet disceptatio in nomine videatur uerari, illam priorem, non finem appellauerim, sed substantiam precepti. Habet enim duo membra, alterum negatiuum, quod est cessare a seruili opere, alterum uero affirmatiuum, quod est cultus ab ecclesia praescriptus. Et hoc secundum est finis, non tam precepti, quam prioris eius membri. Igitur ad auctoritatem S. Th. respondetur, quod cum ait peccata aduersari obseruare Sabbathi, non intelligit quantum ad substantiam precepti, sed quantum ad eius finem, refertur enim preceptum hoc ad uacandum Deo, & diuinis, cui quidem fini pugnantius obstat peccatum quam opus seruile, ob idque peius est fornicari in die festo, quam cauare, non quod per fornicationem uoletur festum, sed quod peius per se peccatum sit & intentioni Dei repugnantius. Et hoc ipsum est quod ait Aug. Quod autem ibidem subdit scilicet Christianis obseruandum esse Sabbathum spiritualiter, non dicit, quasi illa sit substantia precepti, ut qui sit non seruauerit, transgressor eius sit: sed quod ille sit modus, si seruandum est ad intentionem praecipientis, ut seruatur in

S. Tho.

SOTO
de iure
legibus
3
Dist
13

spe

esse in Sabbatho fieri non ferebant, & ideo cum dixit illo præcepto peccatorum opera prohiberi non id intellexit in sensu literali, in quo sita est specialis præcepti substantia, sed in sensu tropologico, qui generalis est, omnium præcepto tum virtus. Ad secundum respondetur, quod Sabbathi observatio apud Iudæos erat figuralis, & ideo strictiores religione illud servabat, ad eò vt neque cibos igne possent parare, vt patet Exod. 16 & 35. nempe, vt illam cessatione Deia mundi fabrica ad vinum exprimerent. Nam figura, cum sit rei signum, debet veritatem vsque ad minima fidelissime referre. Nos autem non ob illum figuralem ritum sed institutionem Ecclesie tum dies Dominicorum tum festos alios feriamus. Quapropter congruentius naturali iuri ciuismo di festa colimus, nempe, vt & victui necessaria naturali more paremus. Et nobiscum super rel quis que ne effriti natura seruiunt, facilius dispensetur. In tertio igitur argumento vassissimus aperitur campuseo rum, que nobis diebus festis, tum licite permituntur, tum dispensatione indulgetur. Sunt enim vsque adeo multa, vt uix queant sub numero comprehendij, ideoque tantummodo eorum capita teneri memoria possunt. Et primum cum in hoc præcepto ali quid sit negatiuum, vt dictum est, id est cessare a feruili opere, atque alterum affirmatiuum, quod est sacrum audire circa vt un que perpendenda illa sunt, quibus citra iniuriam violatur præceptum. Vnde primum omnium supponenda est illa supra tacta di strictio S. Th. quod operum feruiliu alia sunt peccata, quibus demoni seruiunt. Et hæc sunt per omnia mandata verita, signifi cata vero hoc singulari in sensu morali metaphorico. Alia vero sunt, quibus secundum corpus homo homini seruit, vt mecha nica. Et hæc sunt isto præcepto ad literam interdita. Sed alia præterea sunt quib. ser uimus Deo, nempe que ad eius cultum at tinent. Et hæc adeo nõ respiciunt isto præ cepto, vt sint ad eius finem impendio con ducentia. In hoc enim ab alijs feruilibus ab stinemus, ut inseruamus Deo. Sex ergo ca pia sunt per quæ illa iudicare possumus quæ Sabbathi licet. Primum est hoc quod modo diximus scilicet si sit ad Dei cultum per inens. Inter hæc autem sunt gradus. Primum obtinent spiritualia, que ab spiri tu in creatio supernaturaliter nobis donan-

tur, ut est sacramentorum administratio, quibus gratia confertur in qua uita spiri tualis consistit. Quapropter & antiqui cir cuncisionem in ministrabant, in Sabbatho, si octaua tunc incidisset dies. Vnde Christus Io. 7. Circuncisionem homo accipit in Sab batho, ut non soluantur lex Moyli. Et nos quoque omnia administramus sacra men ta. Atq. illa insuper que ad altaris ministr iam attinent, exerceamus scilicet prædica mus, oramus, & ea legimus que ad medita tionem & animi refectionem cõferunt. In secundo gradu sunt illa corporalia in quibus cultus etiam per se consistit ut erat an tiquis arcam testamenti deferre, & nobis baiulare sanctorum statuas, crucem & hu iusmodi in processionibus. Ad hæc organ is canere, & alijs instrumentis, de quibus operibus illud intelligitur Matth. 12. Sacer dotes in templo Sabbathum violant, id est corpore labores exercent, & sine crimine sunt. In tertio gradu locantur illa que sa crorum sunt preparatoria. Sed hæc triper tita. Nam quedam a deo sunt propinqua cultui, vt sine illis fieri nequeat, vt antiqui tus sacerdos animalia, que Deo litabantur, mactabant, & torrebant, & nunc campanæ pulsantur. Alia vero sunt que possunt præ cedenti die fieri, & hæc non sunt, sine causa in festo faciendæ, sed antea preparandæ, vt hostias coquere, & monumentorum appa ratus extruere, nisi forsitan continuatio festo rum exigat, vt in festo fiant. Sed tamen alia sunt, non quidem per se, sed accidentariè ad diuinum cultum spectantia, vt colere agros paupercule ecclesie vel hospitalis, aut ad eius structuram vestire lapides. Et hæc ne que sine necessitate fieri in festo debent, ne que sine Prelati facultate quandoquidem opera sunt vetera feruilia, ideoque licet lex misericordie in causa sit dispensandi fieri tamen non debent absque episcopi dispensa tione, vel saltem Paroeciani, ubi sic habet usus. Secundum autem genus operum, que in festo licent, est spiritualium actio, vt do cere consulere & id genus alia. Simile enim opus idem est quod corporale. Nam corpus est quod anime seruit: quare que ad animam attinent, non enumerantur feruilibus. Attamen non inde inferunt, mechanarum artium exercitium in festo esse permillum, est artes ille intelle ctuales quoque sint. Quoniam non de

q licet dieb. festis. Primū.

Secundū genus o peramq in festo licet.

Ad secū dū.

Ad ter tiū arg.

Distin. Sex a pia va de pol sis inter nos cere

Soto de iure cogitans 3 DIE 13

fuo tantū principio, verum & de fine pen-
fanda est spiritualium ratio. Scientiæ ergo
quarum finis est intellectum illuminare
spirituales sunt, illæ vero quarum finis
in fabricato opere positus est, quod mani-
bus conficitur, ob idque mechanica di-
cuntur, seruales habentur. At vero sunt
nonnulla spiritualia que ecclesia bona cau-
sa in festis interdixit, vt ius dicere, &
causas agere & iustitiarum solenniter in
iudicio, nisi causa paucis prestare, vt patet
extra, de ferijs, ca. omnes dies. & c. conque-
sus. Tamen hæc ingruenti atroci exira-
que ordinario crimine dispensationem
quoque admittant. Vt si publicus latro, aut
maiestatis læsor caperetur in festo, liceret
eum subitatio in supplicium rapere. Et re-
ligionis gratia heretici in solemni festo so-
leant igni ad moueri. Tertium genus & ca-
put eiusmodi licitorum operum est, que
quamquam sint corporalia, non tamē sunt
proprie seruilia. Nam inter corporalia que
dam extant genere suo seruilia, quorum
exemplum in mechanicis positum est: que
dam vero genere suo libera, vt artium li-
beralium opera, qualis est musica, & figu-
ras geometricas in abacho ducere, que cer-
tum est licere in festis. Quædam autem sunt
& liberis, & seruis communia, de quibus du-
bium est, an liceant vt sunt scribere, itine-
rari, uanari, &c. Et quidem si scribere ad id
duntaxat reducat, quod est cum absenti-
bus loqui, vt scribere epistolas, aut oratio-
nes habendas ad populum, aut prælegen-
das lectiones, liquet esse licitum, si autem
ad opus seruale uergat vt stata mercede
transcribere, aut alia ratione calamo me-
teri, id minime fas est, itinere autem au-
dita Missa, maxime illis qui in itinere sunt,
mos quarundam pronunciarum admittit.
Sed animi gratia uanarum ire, claret non
esse seruale opus. Quarta causa ob quam
necesse non est operari in festo, subiungit-
ur necessitas. Primum illorum, que ad
diurnum victum pertinent, hoc est ad con-
diendos cibos igneque parandos: qualis
est coquorum opera, & eorum qui pastil-
los faciunt, & laniorum ac macellario-
rum. Pistorum autem non excusatur, ne-
que furnariorum, nam panis potest pridie fe-
sti confici, nisi tantus esset festorum con-
cursus, qui id exigeret. Secundo ex ne-
cessitate salutis corporeæ excusantur me-
dici, pharmacopolæ, & sanguinis misso-

res. Et qui fugiunt propria pericula, exem-
plo Helia, qui fugit in Sabbatho a facie
Iezabel. Vnde Christus Ioan. sep. imo Mi-
hi indignamini, quia totum hominem
sanum feci in Sabbatho? At vero phar-
macopolæ non excusantur nisi secundum
necessitatem dici presentis. Est enim ser-
uile opus, quam sola necessitas facit in die
festo licitum. Tertio & necessitas commu-
nis salutis reipublicæ excusat milites, in
bello, & qui illis aggeres & vallum ducunt,
& qui quosuis alios labores perferunt. Et
Quarta ratione, vt legitur 1. Machab. 7. Ma-
chabæi hostile prælium Sabbathis propul-
sare prudenter decreuerunt. Deinde &
propter particulares necessitates licita sunt
opera in festo. Vnde Deuteronom. 22. Non
uidebis ouem fratris tui aut ouem erran-
tem, & præteribis, sed reduces fratri tuo.
Cuius illud Christus Math. 12. Quis erit
uobis homo, qui habet vnam ouem, & si
cecidit in Sabbatho in foueam, nonne
tenebit & leuabit eam? Et per id excusa-
mur, dum conflagrationibus occurrimus,
& inundationibus. Quin etiam tempore
messis flante aura iuste perpurgantur gra-
na. Imò vero vbi aeris inclementia time-
tur, possunt & aræ teri, atque etiam, licet
hoc non tam facile sit permittendum, &
segetes meri. Quamuis in his casibus vbi
ambigitur an necessitas uergeat, consulti-
us est auxiliarem adire, vel saltem parcer-
cianum, per quam hæc liceant. Atqui ex
hoc capite excusantur etiam illi, qui mu-
nia reipublicæ necessaria exercent, que non
possunt sine graui iactura festis omnibus
interpellari, qualia exercent natura, curso-
res, muliones, & qui istis seruiunt, vt mare-
schali veterinariorum, qui soleis ferreis bestias
calceant, & qui furnos conlandi uitri ac-
cendunt. Sunt qui & eandem facultatem
illis faciunt, qui lateres coquunt, & calcem.
Sed in his non tantum video necessitatis.
Adde quod & propter reipublicæ ornatum
licet opificibus in festis operari, vt in tor-
neamentis, tamen si salubrias semper sit di-
spensationem procurare. Atqui sicut ne-
cessitas immunes facit a transgressione le-
gis communis, sic & a transgressione par-
ticularis. Licet enim aduocatis in festo iu-
dices in fora are, & instante necessitate
etiam scribis aliquos adus agere. Quinta
causa que a transgressione festi operatio-
excipit, est Ecclesie concessio. Indulget. n.
Alexan.

Tertium
arg.

Quarta
causa.

Alexand. 3. c. licet de feriis, vt possint in festis piscatores halesces piscari. Et idē est de thinnis atq. aliis piscibus, qui solo vno anni tempore eodemq. breui capiuntur. Sextum dicitur excusationis caput est consuetudo. Prohibetur in dicto c. omnes, de feriis mercari fieri in festo. Sed iam creberrima consuetudo est nundinas in festo celebrari. Consuetudines autem tunc a culpa liberant, quando sunt rationi congruentes, & pralatorum consensu introducte, & antiquitate recepte. Ecce de membro negatio huius præcepti, quod est cessare ab opere seruilis.

Quib. d. caulis possit q. circa no. xam die festo nõ feresse sacris.

Affirmatiuum autem, quod est audire sacrum, veneratius obseruandum est, neque quacunque de causâ omittendum, nisi sit valde vgens, vt si causa sit fugiendi periculum mortis, aut feruendi infirmis, qui circa periculum relinquunt soli nequeunt, aut si timeretur puelle raptus & familia, quamuis & in hoc inuasere possit consuetudo. Vbi enim in more est nobiles puellas non exire in publicum, nullam contrahunt culpam non prodentes in templum. Quin vero si mater aduertum quidpiam filij timeret, posset domi manere eius custos. Et præterea si maritus zelotypia affluens vxorem cohibeat, ne in sacrum progrediatur, patere ipsa tenetur. Et pariter serui & famuli dum herus vel iter eis impetat, vel aliud negotium, licet facium non audiant. In ipsum autem herum refundetur noxa si absq. causa seruum impediatur, quo minus Missam audiat. Id autem quod impræsentiarum occasionem quibusdam hesitandi offert, est, vtum illa omnia quæ dicta sunt in die festo licere, illicita ob id fiant quod pro mercede exhibentur? Inuenis enim nonnullos hac opinione captos, quod qui præcipua intentione ob mercedem operantur in festo, ipsius sunt transgressores, si autem officium suum propter necessitatem potissime præsentent, licet eis accessorium stipedium recipere. Imo alij censent, quod qui diues est, tenetur in festo gratis opera misericordie facere. Istorum autē scrupulus hoc habet, si vllum habent fundamentum, quod opus seruile est illud quod sit in obsequium alterius, qui autem mercede operatur, alteri ceu seruus obsequitur, sit ergo illud opus seruile. Nam quando necessitas in causa est, vt opera in festo sint licita, eo est, quod illa tunc opera liberis cum seruis communia sunt. Si ergo pacta mercede efficiuntur

Quonid. d. scrupulus.

seruilia, sicut subinde illicita. At vero citra vllum scrupulum, quod articulo præsentiam. Caietanus agnouit, quod uis opus quod vel propter necessitate, vel propter consuetudinem, vel propter quacunque causam, que modo a nobis recensita sunt licita in festo est, manet perinde iustum quamuis, non fiat nisi præcipuo mercedis intuitu. Spes enim lucri non facit opus seruile, si quidem & liberorum opera, qualis est negotiatio, & musica, & venatio, & mulatio, & similia, propositam sibi habent mercedem. Et vice versa seruile opus gratis etiam impendi consuevit, vt opus mechanicum. Neque hoc quod est alteri obsequi constituit seruile opus. Nam & liberorum opera fieri solent in obsequium alterius, & conuerso seruilia in obsequium ipsius artificis. Præterea arguitur. Famuli stipendia recipiunt pro famulatu etiam in festo impenso, quin vero musici præcipue seruiunt in festis atq. in Ecclesiis pro mercede. Post hæc arguitur. Quamuis opera in die festo sint necessaria, non tamen opifices & artifices tenentur illa gratis præstare, quia non sunt necessaria propter inopiã personarum, sed ex natura rei, vt in superioribus exemplis patet, ergo illa licite possunt solum propter mercedem exequi, aliter non facturi, possuntque perinde de precio pacisci. Nullatenus ergo ratione mercedis aut præcij perpendendum est quodnam sit seruile opus quod vero minime, sed per capitales causas paulo ante commemoratas. Itaque si docere scientiam licitum precium exigere, & potiter aduocatus si consilium respondeat in festo. Idemque censeo de medicis & de alijs infirmorum administris. Ex quo fit, neq. studere in die festo lucri causa, illicitum esse. Nam alias etiam scholares ius violarent si in festo literis vacarent, nam pleriq. id faciunt spe lucri. Et nihil refert lucrumne post longum tempus expectes, an in præsentia recipias. Neque refert doctore & aduocatus diues sit, an pauper. Tametsi diuitibus consilium sit, dies festos aut diuinis dicare, aut causis pauperum largiri.

Rõdubi tan. Caiet.

1. Ratio

2. Ratio

SOTO
diure
logius
DIE
15

ARTICVLVS V.

Ytrum quartum præceptum de honorandis parentibus, congrue tradatur.

Arg. 1. **D**utius nos præcedentes quaestiones remoratae sunt. Hæc autem de quarto præcepto facillime expeditionis est. Arguitur nihilominus de more, quod non fuerit congrue positum. Præceptum, quantum ad pietatem attinet, quæ est pars iustitiæ, non quidem directa eius species est, sed potentialis. Sunt autem multæ aliæ similes iustitiæ partes, vt habes apud S. I. hom. 2. 2. q. 80. vt obseruantia, gratia, veritas, &c. non ergo hoc tantum debuit poni affirmatiuum præceptum sed similitum virtutum insuper alia. Secundo, Non solum parentibus verum & patriæ, & sanguine coniunctis debetur ex pietate cultus, ergo mancum fuit præceptum, quod solos parentes colere iubet. Tertio, Neque parentibus solas debetur honor, verum & sustentatio, ergo & in hoc fuit etiam mutilum, quod solum honorem expressit. Quarto, neque causa illi subiuncta, videlicet quod parentibus morigeri erunt longæui super terra, vt legitur Exod. 20. in vniuersum verum habet, inuenias enim parentibus, obediens, eosdemque tenera ætate luce sublatis, videsque contra multos rebelles qui longo fruunt senio, non ergo congruenter positum est. In contrarium facit scripturæ auctoritas.

**Conclō
ratiua.
Probō.**

Quaestioni vna satis est conclusio breuissimā. Congruentissime tribus præceptis dilectionis Dei, proxime quartum de reuerendis parentibus, subiunctum est. Probat, præcepta primæ tabulæ dilectionem Dei, vt dictum est commendant, & præcepta secundæ, dilectionem proximi, inter proximos autem maxime proximi sunt parentes quippe quibus id, quod sumus secundum Deum debemus. Sunt enim particula re principium nostri, sicuti Deus vniuersale omnium, ergo locus huic præcepto debetur, proximus loco est diligendi Deum. Est enim pietas in parentes illi, quæ Deo debetur, adeo affinis, vt 8. Eth. Arist. composite dixerit, Dijs & parentibus neminem posset æqualia rependere. Et Cicero in Oratio ne post reditum. Parentes inquit, charissimos habere debemus, quod ab his nobis

Aristot.

Cicero.

vita, patrimonium, libertas, ciuitas tradita est, in primis autem Deum, cuius beneficio hæc omnia tenemus.

Circa materiam ergo primi argumenti id animaduertendum est quod in capite libri octauo luculentius exposuimus, videlicet partes iustitiæ alias esse specificas, vt distributiuam, & commutatiuam, alias vero potentiales, hoc est illi annexas, vtpote quæ cum non integram habeant rationem iustitiæ, non directe ei subduntur, sed tamen propter aliquid vtrique commune reducuntur ad illam. Ratio namque iustitiæ est, esse ad alterum, cui æquale debito reddatur, religio ergo conuenit cum iustitiâ, quia est ad alterum, puta ad Deum, cui tamen nequimus æquale reddere, atque in hoc deficit a iustitiâ. Ad religionem autem spectant præcepta primæ tabulæ, quæ est virtus annexa iustitiæ. Pari ratione pietas, quæ est ad parentes, quibus æquale reddere non possumus, est pars potentialis iustitiæ. Et similiter obseruantia, quæ est reuerentia hominibus ad virtutem exhibitam. Nam neque virtuti æquale primum reddi ab hominibus valet, vt 2. Ethic. est apud Arist. Quare hæc virtus ad quartum præceptum reducitur, sicut supra in illo verbo adnotauimus, L. c. 19. Coram cano capite confurge. Liberalitas autem alio poplite claudicat, ne sit prorsus iustitiâ, nepe, quod in beneficijs conferendis versatur, quæ non sunt debita, sicuti & grā quæ non ratione debiti, sed ratione honestatis beneficia repensat. Hæc ergo omnia reducuntur ad hoc præceptum. Iam enim superior quaestione dictum est in Decalogo, illa præcisō debuisse locari, quæ absque vilo sapientum officio, elicere ex natura principis ratio posset, nisi vbi nubila esset, hæc autem nonnullis sapientum adminiculo opus habent, quo plene percipiuntur, præterquam quod filiorum debitum ad parentes, cunctis est mortalibus commune, reliqua vero, spalia, sub gñali veto spalia militant. Ad secundū ad eundem prope modū respondetur, quod ratio quare patriæ, & sanguine agnatis, atq. alijs necessarijs nostris debitores sumus, parentes fuere, qui nos tali loco & sanguine genuerunt, & ideo cum præcepta Decalogi, vt dictum est, sint prima legis principia, abunde patet, quod cunctis nominati sunt. Et eodem reducitur solatio tertij argumenti, nempe quod honor

Ad pō
mūg

Ad sō
clom
Ad rō
tūg

pa

parentibus ac cunctis filiis per se debetur, siue locupletes sint siue egeni. Sufficientatio vero accidit, ut debeatur, dum parentes egeni, ad ea autem quæ sunt per se, ea reduncuntur que accidunt. Ad quantum nemum respondeatur, congruentissimum, ut superiorique exposuimus, propositum fuisse huic mandata premium longæ vitæ, ut Gregorius forique supplicium breuis. Vnde Paulus ad Timotheum 4. Pietas ad omnia utilis est promissio nem habens vitæ quæ nunc est, & futura. Nam cum vitam a parentibus secundum Deum susceperimus, qui gratus illis est, meretur non solum æterna potiri, verum & temporalium sibi augeri: qui vero ingratus, illa orbari. Ob idque adeo Solon, ut Cicero pro Sex. Amerino refert, nullum patricidij supplicium constituit, cuius causam interrogatus respondit, se id neminem facturum putasse. Romani autem intelligentes, nihil esse tam sanctum, quod aliquando non violaretur audacia, supplicium in patricidas quæ maxime congruens excogitarunt, nempe ut in culeum inluti in flumen deiceretur, ut his rebus omnibus de repente carerent, nempe elementis ac bestiis, ex quibus omnia nata esse feruntur, videlicet ne cælum viderent, nec solem, neque vero aquam tangere, neque ærem ad respirandum, neque terræ eius cadavera maderentur, neque adeo obijcerentur feris, aut bestiis, ne videlicet tactu suo, aut elementum aliquod ob bestiam pollueret, qui se in immo nilimo scelere polluisent. At vero quoniam neque presentia hæc habentiaque bona sub merito cadunt, neque aduersa mala satis sunt ad expianda peccata, ut Deus occulto iudicio quandoque fiat, ut boni exiguo hoc premio careant, & mali supplicio, quippe quos auctiora in altero manent seculo.

ARTICVLVS VI.

Utrum sex reliqua precepta conuenienti ordine, & modo tradantur.

Primum arg. 1. De reliquis sex preceptis satis supra dictum est, se ne ab ordine illo excludamus arguimus, quod non sint sufficienter tradita. Primum sic. Alia sunt, præter homicidium adulterium, furtum, & falsum testimonium nocumenta, quæ ciuibus inferuntur,

diminutus ergo fuit numerus. Secundo Cōcupiscentia in nono & decimo precepti aut accipitur pro sensualitatis motu, secundum illud Iacobi 4. Vnde bella & lites in vobis? Nonne de concupiscentijs, quæ militant in membris vestris? Aut pro voluntatis consensu, ubi peccati ratio consummarur, & pariter virtutis ac meriti, secundum illud Sap. 6. Concupiscentia sapientiæ perducit ad regnum perpetuum, sed prior quidem prohiberi non potuit, quia nature corrupte naturale est cum ratione pugnare, secundum illud Pauli, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, alias sensualitatis commotiones essent mortalia peccamina, quod est falsum. Secunda vero vno quolibet precepto prohibetur: Qui enim prohibet homicidium, vna prohibet & eius voluntatem, nihil ergo opus habuit peculiaris mandato. Tertio denique Homicidium adulterio & furto grauitate antecellit, non autem seorsum prohibita est eius cupiditas, non erat cur aliorum concupiscentiæ seorsum inhiherentur. A parte contraria pugnat auctoritas ipsa legis.

Ad questionem postea, que superius explicata sunt, persfacilis est responsio, que vnica conclusione continetur, Sex precepta debita ratione prohibitionis tenore posita sunt. Probatur. Due sunt partes iustitiæ, facere bonum, a maloque recedere. Primum autem non cunctis promissive per se debetur, sed personis certis, cui autem possibilissimum debetur, est Deus.

& secundum illum, parentes sed tantum iniurijs & vi minime ledere, omnibus debitum est, ob idque post primam tabulam quartumque mandatum, quibus ea preceptiuntur que Deo parentibusque debentur, optime nocumenta respectu omnium in vniuersum prohibentur. De distinctione autem, numero, ordine, & traditione eorum, deque singulorum grauitate, satis superque questione superiorum discretum est. Quod si de numero adhuc heres, eo quod cum alia multa præterquam parentibus & consanguineis, alijs et debeantur, secundum verbum Pauli, Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, & debuerint & alia adhiberi affirmatiua precepta, respondetur, quod cum Decalogus primordia solum modo continent leges, non dicebat in ipso nobis tradit nisi, ea que vniuersis mortalibus communiteratione debita sunt, & talis est honor, que

Arg. 3.

Conclō

Probō.

Scriptus.

Soto
iure
regius
3
DIE
18

Ad pō
mū ap
Ad Col
& dom
Ad 10
tū arg
Primū
arg.
Arg. 2.

debemus parentibus. Ad reliquos vero non una, sed diuersis rationibus contrahuntur debita, & ideo non erat illis opes speciali precepto, sed satis erat generalis iustitia, quae praecipit vniciuique ius tribui suum. Atque per hoc documentum liquet id quod quaestione tertia contra Burgensem super Leu. 19. adnotauimus, qui contra sanctum Thomam, imò contra planam veritatem preceptum dilectionis proximi negat esse omnibus commune atque notissimum, propterea scilicet quod auaritia non fuit Philosophis comperita respectu omnium, sed tantum respectu studiosorum. Est enim mens diui Thomae & rei veritas, quod cum preceptum dilectionis proximi, includat & benefacere, & non malefacere, prius est notissimum, non quidem respectu omnium proximorum, sed respectu certi generis scilicet patrum, posterius vero respectu omnium, & ideo ex eodem principio solum elicitor quantum preceptum affirmatiuum, & reliqua negatiua.

Ad primum arg. Ad primum igitur argumentum respondetur, quod cum noeuementa, atque iniurie quibus alter in alterum nocuus & iniurius est, non potuerint certo numero colligi, consulum fuit, ac perinde decorum, capita tantam poni, quibus alia coherent membra. Quidquid enim detrimenti alteri inferas, aut personae illud impingis, & id rerum genus, ad homicidium reducitur, aut personae coniuncta per modum libidinis, & haec referuntur ad adulterium. Damna autem in rebus data, siue per viam, siue per aliam fallaciam, omnia ad furum propendunt. Si cuti & iniurie omnes quibus iniuria verba peccatur, vt sunt mendacia, & detractiones & verbales contumelias, ad falsum testimonium. Ad secundum respondetur, nomine concupiscentiae non prohiberi sensualitatis insulsi atque illecebras, sed voluntatis consensu, vbi subest peccatum, secundum verbum Christi Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Et quamuis vno quolibet precepto vna & res & eius cupido prohibeatur, exposcebat tamen singularis necessitas, vt speciatim concupiscentia alienae uxoris, atque alienatum reum exprimeretur propter rationem, quam superiori quaestione art. 5. declarauimus, nempe quod aliorum peccatorum obiecta non per se ad concupiscentiam illectant, sed ob alias affectio-

nes capiuntur, vt homicidium propter vinctam, quae ex odio nascitur, & propter iram. Quare in illis sufficit res ipsa prohiberi, ea vero quae ad concupiscentiam carnis, & oculorum spectant, per se a nimum pellicunt, atque adeo non solum in abstinentia ab illis difficultas est, verum & noua in reseranda concupiscentia, ob idque praeter opus, consulum fuit & cupidines singularibus prohibitionibus interdicti.

QVÆSTIO V.

DE PRÆCEPTIS ceremonialibus.

S. Tho. 1. 2. quaest. 101. & 2. & 3.

ARTICVLVS I.

vtrum ceremonialia praecpta quadrifida fuerint, scilicet sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantia.

ET si functio nostra fuerit, D. Th. explicanda amplificare, tam in his ceremonialium ac iudicialium quaestionibus diuersa erit. Adeo. n. copiose & disertè euncta ipse explanauit, vt nequeat doctrina eius vel extendi amplius vel elucidari. Igitur vt summam compendium faciamus, primo quaeritur, an ceremonialia quadrifida partitione diuidantur. scilicet in sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantias? Et arguitur a parte negatiua, si hac ratione distribuere, id maxime esset quod ceremonialia ad diuinum atinebant cultum, vt nomina ipsa sacrificiorum & sacrorum designant. Erant autem alia qua ceremonialia, quae nihil ad cultum Dei referre videbantur vt abstinentia ciborum quae praecipit batus Leu. 11. & abstinentia a vestimentis, scilicet ne vestem duobus contextam hoc est lana & lino, ullus indueret, vt Leuit. 19. cautum erat, ergo non omnes ceremonialia cultui seruiebant. Secundo, si sacrificia illa, & sacramenta, atque obseruantia alicui erant vsui accommodata, maxime vt rerum aliquarum essent figura, secundum verbum Pauli, Omnia in figura contingebant illis, id autem nequaquam legi congruebat, vt ipse quae vt August. 4. de doctrina Christiana auctor est, & supra citatus